

Adı: Ceydanur Budak

Komite: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

Gündem Maddesi: Dağlık Karabağ Sorunu

Ülke: Türkiye Cumhuriyeti

Türkiye Cumhuriyeti ya da kısaca Türkiye, topraklarının büyük bölümü Anadolu'da, küçük bir bölümü ise Balkan Yarımadası'nın güneydoğu uzantısı olan Trakya'da yer alan ülke. Kuzeybatıda Bulgaristan, batıda Yunanistan, kuzeydoğuda Gürcistan, doğuda Ermenistan, İran ve Azerbaycan'ın ekslav toprağı Nahçıvan, güneydoğuda ise Irak ve Suriye komşusudur. Güneyini Akdeniz, batısını Ege Denizi ve kuzeyini Karadeniz çevreler. Marmara Denizi ise İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı ile birlikte Anadolu'yu Trakya'dan yani Asya'yı Avrupa'dan ayırır. Türkiye, Avrupa ve Asya'nın kavşak noktasında yer alması sayesinde önemli bir jeostratejik güce sahiptir.

Karabağ tartışması 1988-1989 yıllarında bölgede bazı kesimlerde yoğun nüfusa sahip olan Ermenilerin bağımsızlık için referandum düzenleyip bağımsızlık kararı almasıyla başladı. İki toplum arasında meydana gelen karşılıklı çatışmalar ve sokak gösterileri Azerbaycan ile Ermenistan arasında büyük bir gerilim yaratmış ve yüzbinlerce kişi bu tartışmalar sonrasında yaşadığı topraklardan göç etme durumunda kalmıştır.

Ermenistan'da yapılan ve yaklaşık 40.000 kişinin katıldığı gösteri sonrası da Ermenistan'ın Karabağ'a saldırması çatışmaları sıcak savaşa dönüştürmüştür.

Kafkasya bölgesi özel jeopolitik koşulları, siyasi, tarihi, askeri ve sosyolojik sorunları nedeniyle dünyanın en problemlisi ve aynı zamanda en önemli coğrafyalarından biridir. Bölgedeki gelişmeler ülkeleri önemli ölçüde etkisi altına almaktadır. Aslında Soğuk Savaş'ın bitmesine karşın Soğuk Savaş'ın temel ögesi olarak jeopolitik stratejik ve güvenlik rekabetleri bölgedeki ilişkilerin düzenlenmesinde mühim rol oynamaktadır. Kafkasya bölgesinde bütün bu değişkenler bölge ülkeleri arasındaki ilişkileri ve bölgesel sorunlara ve krizlere yönelik politikaları bölge gerçekleri ve gerekliliğine değil, uluslararası sistemdeki gelişmeler ve bölge dışı güçlerin rol ve mevcudiyetine göre şekillendirmektedir.

Karabağ problemi bölgede anlaşmazlık meydana geldikten hemen sonra uluslararası bir ivme kazandı ve çözümü de karmaşık bir hale geldi. Bu anlaşmazlığının çözümünde ilgisi olan devletlerin yıllar içinde gösterdikleri diplomatik faaliyetler, uluslararası teşkilatların üst düzey statüleri dahi sorunun çözümünde olumlu bir ilerleme gösteremedi. Bugün Azerbaycan ve Ermenistan arasında görüşmeler hız kazanınca Dağlık Karabağ meselesi tekrar uluslararası gündemde yerini aldı. Türkiye ve Rusya'nın bölge konusundaki hassasiyetleri, Azerbaycan ve Ermenistan'a yönelik politikaları da Karabağ sorununun çözümü konusunda önemli bir belirleyici haline geldi.

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler “bir millet iki devlet” anlayışı ile derin dostluk ilişkileri içinde sürdürülmektedir. 30 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti’ni 9 Kasım 1991’de tanıyan ilk devlet Türkiye oldu. Azerbaycan’la 14 Ocak 1992’de imzalanan protokolle diplomatik ilişki kurularak Başkonsolosluk olarak görev yapan Temsilcilik, Büyükelçilik düzeyine yükseltildi. Halen, Azerbaycan’da Bakü TC. Büyükelçiliği ile Nahçıvan ve Gence Başkonsoloslukları faaliyet göstermekte olup, Azerbaycan’ın ise Ankara’da Büyükelçiliği’nin yanısıra İstanbul ve Kars’ta Başkonsoloslukları bulunmaktadır. Bu dönemde yüzden fazla anlaşma, protokol ve çeşitli işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Ekonomi, ticaret, eğitim, kültür konularında ve bilimsel alanlarda iki ülke arasında yapılan birçok anlaşma halen yürürlüktedir.

2010 yılına kadar geçen süreçte Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde zaman zaman gerginlikler yaşansa da (ikili ilişkilerde Türkiye-Ermenistan sınır kapısının açılması girişimlerinden kaynaklanan kısa süreli ve gayri resmî soğukluk daha sonra Türkiye’nin Ermenistan’ın işgal edilen topraklardan tamamen ayrılmadan sınır kapısını açmayacağı taahhüdü ve Başbakan Erdoğan’ın Bakü’yü ziyaret ederek Azerbaycan Millî Meclisi’nde konuşması ilişkileri normal seyrine döndürmüştü) genellikle dostluk ve kardeşlik havasının hâkim olduğunu, üst düzey ziyaretlerin de bu ilişkileri geliştirmek adına gerçekleştiği görüldü. Özellikle Sovyetlerin yıkılmasından sonraki dönemde iki devletin daha da yakınlaşması ile ilişkiler stratejik ortaklık düzeyine ulaştı. Bu durum sosyal, ekonomik ve siyasî alanda etkisini gösterdi ve iki ülke ortak hareket ederek bölge siyasetine yön vermeye başladı.

Türkiye-Ermenistan münasebetlerinin bugünkü şeklinin 1993 yılından itibaren devam etmesinin sebebi Ermenistan tarafından Azerbaycan’a karşı yapılan işgal siyasetidir. Bunun sonucu olarak Ermenistan’ın işgal ettiği topraklar hâlâ bu ülkenin hakimiyeti altındadır. Türkiye- Ermenistan sınırının açılması, ilişkilerinin iyileştirilmesi adına yapılacak olan bir siyasî değişiklik ancak işgal altında olan toprakların azat edilmesi ile mümkündür. O zaman Türkiye’nin sınırları açması daha adil ve daha doğru bir karar olacaktır.

Sınırların açılması için tartışmaların devam ettiği yıllarda ABD ve Avrupa Birliği de şüphesiz ilişkilerin iyileştirilmesi ve sınırların açılmasını arzuluyor ve bunu açık bir dille ifade ediyordu. Ayrıca bu taleplerini yinelerlerken konunun sadece Türkiye-Ermenistan ilişkileri değil, Kafkasya’da barış ve güvenliğin gelişmesine bir adım olabileceği mantığı üzerinde de duruyorlardı. Prensip olarak Azerbaycan, meselenin bu yönüne itiraz etti. Kafkasya’da barış, güven ve işbirliğinin bozulmasının tek sebebi olan Ermenistan’ın işgalcilik siyasetinden vazgeçmesini talep etti. Çünkü mevcut durum devam ettiği sürece Kafkasya’da barış, denge ve işbirliğinin temin edilmesi mümkün değildi. Güney Kafkasya’da barış ve denge yaratmak sınırların açılması ile sınırlandırılmazdı. Bölgede dengenin teminatı, Ermenistan Silahlı Kuvvetlerinin söz konusu topraklardan çekilmesi ve Azerbaycan’ın toprak bütünlüğünün tekrar sağlanmasıydı. Aksi takdirde sınırların açılması bölgedeki sürece ve barış görüşmelerine menfi tesir gösteren, yani dengeye değil gerginliğin ve mücadelenin daha da artmasına hizmet eden bir etkene dönüşecekti.

Problemler çözümlenmeden sınırların açılması Rusya’nın bölgedeki konumunu daha elverişli hale getirecekti. Anlaşma süreci yaşanırken meydana gelen gelişmeler bölge devletleri tarafından da dikkatle izleniyordu. Rusya merkezli bir bakış açısı ve gelişmelerden Rusya’nın nasıl bir yarar sağlayacağı konusunda da çeşitli senaryolar üretildi. Bu senaryolardan biri

Türkiye'nin Karabağ meselesi çözümlenmeden sınırları açması halinde atacağı yanlış bir adımın Rusya'nın yararına olacağı üzerine kurgulanmıştı.

Dağlık Karabağ'dan gelen Azerbaycan Türkleri ise işgal edilen toprakların gerek savaş gerekse barış yoluyla derhal alınması gerektiğine inanmaktadırlar. Karabağ'ın kimliği, Karabağ'ın hukukî ve siyasî durumu ayrıca onun Azerbaycan'dan ayrı ve bağımsız olması mı yoksa ülkeye bağlı mı sayılacağı bu problemin ve görüşmelerin en önemli meselesidir.

Türkiye, 2020'de bir yandan tüm dünyayı etkisi altına alan yeni tip koronavirüs (Kovid-19) salgınıyla mücadele ederken bir yandan da Doğu Akdeniz, Libya, Suriye, Irak ve Kafkasya'da yoğun dış politika yürüttü.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Minsk Grubunun Birleşmiş Milletler (BM) kararlarına rağmen çözüm üretmediği Dağlık Karabağ'da Türkiye'nin askeri, siyasi ve diplomatik çabaları sonuç getirdi. Ermenistan'ın sınır ihlalleri ve saldırılarıyla başlayan Karabağ savaşı 44 gün gibi kısa bir sürede Azerbaycan'ın zaferiyle sonuçlandı.

Türkiye'nin desteğiyle 30 yıldır işgal altındaki Azerbaycan toprakları kurtarıldı. Savaş sonunda bir asırdır Türk dünyasının hayali olan Nahçıvan-Azerbaycan koridoru açıldı. Azerbaycan'ın bu zaferiyle Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile kara bağlantısı da sağlanmış oldu.

Karabağ zaferi uluslararası arenada Türk dış politikasının 2020'deki en önemli kazanımı olarak değerlendirilirken Türkiye'nin bölgedeki siyasi, askeri ve ekonomik ağırlığını arttırdığı üzerinde de duruluyor.

Çözüm önerileri:

- 1) Dağlık Karabağ'da yapılan çatışmalar sonucunda zarar gören sivil halka BMGK'nın da yardımıyla insani yardım sağlanması, sivil halk için özel ve güvenli bir alan sağlanması**
- 2) Yaralanan sivil halk için öncü ülkeler tarafından sahra hastanelerinin açılması, sahra hastanelerinin işgalden kurtulan bölgelerde bulunması**
- 3) Karabağ hangi ülkeye bırakılırsa bırakılsın her iki ülkenin de vatandaşların bu karardan ötürü zarar görmemesi, kendi ülkelerindeki gibi özgürce yaşayabilmeleri için çalışmalar yapılması ve ekonomik özgürlüklerine kavuşturulması**